

Nieuwe vondsten van zeldzame planten in 1995 en 1996

Ruud van der Meijden*, Wout J. Holverda* & Leni (H.) Duistermaat** (*Rijks-herbarium / Hortus Botanicus; **Stichting FLORON, Postbus 9514, 2300 RA Leiden)

New records of rare plants in 1995 and 1996

As a result of nature management measures a number of rare and endangered species reappeared, often after many decades of absence on the site: *Apium inundatum*, *Anagallis tenella*, *Cicendia filiformis*, *Echinodorus repens*, *Eleocharis quinqueflora*, *Juncus tenageia*, *Ludwigia palustris*, *Myriophyllum alterniflorum*, *Pilularia globulifera* and *Viola persicifolia*; the latest news (summer 1997) being the rediscovery of the presumably extinct *Juncus capitatus*. New are the alien species *Nonea lutea*, *Salix udensis*, and *Typha minima*. Field botanists are urged to collect more herbarium material and to improve the quality of their collections.

Inleiding

De positieve gevolgen van gericht ingrijpen in de natuur worden steeds duidelijker. De huidige Lijst telt weer vele voorbeelden van plantensoorten die, vaak na vele tientallen jaren afwezigheid, weer opduiken. Voorbeelden in deze lijst zijn: *Apium inundatum*, *Anagallis tenella*, *Cicendia filiformis*, *Echinodorus repens*, *Eleocharis quinqueflora*, *Juncus tenageia*, *Ludwigia palustris*, *Myriophyllum alterniflorum*, *Pilularia globulifera* en *Viola persicifolia*. Vermoedelijk zijn deze soorten nog op veel plaatsen in de zaadbank aanwezig, en gelukkig zijn er steeds meer beheerders die het in de vingers hebben die zaadbank 'aan te spreken'. Het meest spectaculaire voorbeeld (zeer recent gedaan in 1997) is de vondst van de uitgestorven geachte *Juncus capitatus*.

Met enige regelmaat maakt de Lijst ook melding van meer dubieuze activiteiten om 'de natuur te verbeteren'. Het betreft het inzaaien van (merendeels mooie) planten, en de effecten van heemtuinen op de omgeving. Ook hiervan geeft deze Lijst een indruk: *Astragalus glycyphyllos*, *Centaurea scabiosa*, *Dipsacus pilosus* en *Rhinanthus alectorolophus* (voor deze 4 soorten voor alle buiten Zuid-Limburg gevonden planten), *Campanula glomerata*, *Gypsophila muralis*, *Isatis tinctoria*, *Leonurus cardiaca*, *Origanum vulgare*, *Salvia pratensis*, *Verbascum lychnitis*, *Veronica longifolia* (?), en – een geval apart – diverse orchideeënsoorten. Of alle nieuwe meldingen van deze soorten ook inderdaad op min of meer opzettelijke activiteiten van individuele mensen berusten staat natuurlijk niet vast (zie bijvoorbeeld het commentaar bij *Veronica longifolia*), maar (te) vaak zijn daar sterke aanwijzingen voor. Ook deze keer is er weer een héél vreemde waarneming gedaan, nl. de vondst van *Teucrium botrys* in Zeeuwsch-Vlaanderen. Hoewel de vinders onze suggestie dat het inzaai betrof, krachtig van de hand wezen ("elke melding wordt gefilterd door de plantenwerkgroep, en iemand met een floristische variant van narcisme zou ons allang opgefallen zijn"), schiet ons voorstellingsvermogen tekort om deze vondst als een spontane vestiging te kunnen zien.

Evenals voorheen telt de Lijst ook vondsten van 'toevallige' soorten: *Ailanthus altissima*, *Ajuga genevensis*, *Ambrosia trifida*, *Asclepias syriaca*, *Centaurea diffusa*, *Chenopodium schraderianum*, de vroeger inheemse *Chondrilla juncea*, *Crambe abyssinica*, *Crepis rubra*, *Cynosurus echinatus*, *Egeria densa*, *Eragrostis mexicana*, *Hebenstreitia dentata*, *Hydrocotyle ranunculoides*, *Juncus ensifolius*, *Leucanthemum paludosum*, *Limnanthus douglasii*, *Nonea lutea* (nieuw), *Ornithopus compressus*, *Physalis peruviana*, *Polypogon monspeliensis*, *Polystichum lonchitis*, *Salix udensis*, *Solanum rostratum*, *Sorbus intermedia* en *Typha minima*. Door via de Lijst aandacht te vestigen op het voorkomen van deze soorten hopen we de inburgeringsgeschiedenis van deze soorten beter te kunnen volgen.

De Lijst is aangevuld met een aantal vondsten uit Limburg, die eerder dit jaar door Jan Cortenraad & Torben Mulder zijn gepubliceerd in het Natuurhistorisch Maandblad.¹ Omdat vele Gorteria-lezers dat (voortreffelijke) tijdschrift niet lezen, leek het ons gewenst een selectie van deze vondsten in onze Lijst op te nemen (uiteraard met toestemming van de auteurs).

Als afsluiting van deze inleiding op de Lijst volgt hier een verzoek aan de waarnemers. Een groot deel van de bijzondere vondsten bereikt ons via meldingskaartjes en Rode Lijst-formulieren, soms vergezeld van foto's of (meestal kleine) stukjes materiaal. Op het gevaar af dat u ons ziet als achterdochtige lieden, of meent dat ons hoogste doel is de (toch al reusachtige) Nederlandse collectie van herbariummateriaal koste wat het koste te verrijken, willen wij bepleiten om veel vaker dan de laatste jaren het geval was, *materiaal te verzamelen* en met uw melding mee te sturen, uiteraard alleen wanneer het aantal aanwezige planten dat toelaat. Niet alleen kost het ons dan minder moeite om de juistheid van de vondst te bevestigen (of minder vaak: te ontkennen), maar de waarde van een goede (centrale) representatieve verzameling van onze wilde flora is en blijft van groot belang voor veel (al of niet toegepast) wetenschappelijk onderzoek, nu, en in de toekomst. Binnenkort zal een artikel verschijnen waarin wij aangeven, op grond van de opgedane ervaring van de laatste jaren, bij welke soorten veelvuldig 'foute' waarnemingen worden gedaan, maar ook van welke soorten het ons inziens van bijzonder belang is om materiaal te bewaren (o.a. voor toekomstig onderzoek). In een apart kader aan het eind van de Lijst (p. 178) worden nu enkele tips gegeven voor het verzamelen van materiaal, want het gebeurt vaak dat de planten beschimmeld of verkreukeld aankomen, of van postzegelformaat blijken te zijn. Het is een verheugende constatering dat de floristische activiteiten in Nederland nog altijd een stijgende lijn vertonen, en dat de kwaliteit van de waarnemingen (vooral voor de 'moeilijke' groepen) toeneemt. Maar controle blijft nodig, altijd.

De Lijst van 1995 en 1996

- Abutilon theophrasti* (Fluweelblad): Australiëhavenweg, langs pad over voormalige puinstort, 26.31 (opg. J.J. Frieswijk).
- Aconitum vulparia* (Gele monnikskap): langs de Geul vlakbij de Belgische grens, 1 plant, 62.43 (opg. J. Geraedts). — “Waarschijnlijk is dit een nieuwe vestiging van deze zeer zeldzame soort.”¹
- Agrostis castellana* (Tweetoppig struisgras): Waardenburg, eendenkooi langs bezoekerspad, op klei in halfschaduw, 39.51 (J. Bruinsma). — Volgens de beheerder is hier nooit ingezaaid.
- Ailanthus altissima* (Hemelboom): Rotterdam, omgeving station Blaak, diverse zaailingen op bouwterreinen, 37.37 (opg. R. Andeweg). — Deze soort lijkt zich in het stedelijk gebied uit te breiden.²
- Ajuga genevensis* (Harig zenegroen): Overveen, binnenduinen (Vafamilterrein), opengemaakte plek met wat houtsnippers, grote groeiplaats met 10-tallen bloei-stengels, 25.21 (E.J. Weeda).
- Alchemilla filicaulis* (Fijnstengelige vrouwenmantel): Z. van Nunspeet, Stakenbergweg, in door varkens omgewoelde wegberm, 6 planten waarvan 3 bloeiend, 27.41 (E. de Boer).
- Alchemilla xanthochlora* (Geelgroene vrouwenmantel): gem. Gulpen, Billingshuizen, in grasvegetatie op verzakte rechteroever van de Gulp, 62.32 (K. Ballintijn & J. Mourik).
- Alisma gramineum* (Smalle waterweegbree): Kooiwaard (reservaat Fryske Gea), ondiepe plasjes in rietland, 10.44 (opg. B. Odé).
- Allium scorodoprasum* (Slangelook): SBB-reservaat De Ven, in ruigte achter steenglooiing langs IJsselmeer, 15.52 (B. Odé) / oostelijke Maasoever N. van Maastricht, in mooi ontwikkeld, gemaaid stroomdalgrasland, 61.28 (opg. R. Beringen) / Hoogenweerth, op talud oostelijke Maasoever, in ruig, met paarden beweid, droog grasland, 61.38 (opg. R. Beringen).
- Althaea officinalis* (Echte heemst): Reewijkse plassen, langs pad aan oever Elfhoevenplas en langs pad langs Korssendijk, in ruigtkruidenvegetatie, 38.12 en 38.13 (opg. W. Vuik).
- Ambrosia trifida* (Driedelige ambrosia): Veghel, in ruderaal wegwand en langs spoorbaan op industriepark De Amert, 45.55 (opg. F. Lippe).
- Anacamptis pyramidalis* (Hondskruid): W. van Rijen, bij steenfabriek, op gestort steen, 44.55 (opg. B. van Dijk).
- Anagallis tenella* (Teer guichelheil) (Fig. 1): gem. Bergambacht, polder Berkenwoude, pioniervegetatie op laagveen (begin 1996 afgeplagd), waterstand omstreeks maaiveld, in 2 aansluitende km-hokken, 38.22 (D. Kerkhof). — Het is verheugend dat de soort, na tientallen jaren afwezigheid, weer tevoorschijn gekomen is.
- Anchusa arvensis* (Kromhals): Kloosterburen, Kruisweg, kwelderwal, akkerrand op zavel, 3.51 (opg. E. Oosterveld). — Deze soort van lichte bodem is in het noorden van het land zeldzaam.
- Anemone ranunculoides* (Gele anemoon): W. van Eys in populierenbosje langs Eyserbeek nabij bronnengebied Roodborn, enkele planten, 62.23 (opg. J. Tromp).¹

- Anthyllis vulneraria* (Wondklaver): Nijverdal, 't Lochter, op grindige zandhopen, 28.33 (opg. P.F. Stolwijk).
- Apium inundatum* (Ondergedoken moerasscherm): Reuselse Moeren (N.-Br.), geplagd weiland in veengebied, 56.18 en 56.28 (opg. L. Kruit).
- Arenaria leptoclados* (Tengere zandmuur): bij Muiderberg, ZW.-zijde Hollandse Brug, over honderden m² verspreid, op droog stenig terrein, 25.48 (A.S. Troelstra).
- Armeria maritima* (Engels gras): Houtribdijk, in spleten van bitumen dijk aan Markermeerkant, 20.44 (opg. R. Beringen) / Knooppunt Oudenrijn, in berm snelweg, 31.57 (opg. W. Vuik).
- Arnoseris minima* (Korensla): Loenermark, in berm van fietspad door de hei, 33.43 en 33.44 (opg. K. Reinink).
- Aronia* × *prunifolia* (Zwarte appelbes): noordkant Meerstalblok, op veendam onder berkenopslag, 23.12 (opg. J. Wiegers).
- Artemisia campestris* subsp. *campestris* (Wilde averuit): Burgerveen, enkele forse planten tussen straattegels, 31.12 (J. M. de Graaf).
- Asclepias syriaca* L. (Zijdeplant): bij Zandvoort, Kraansvlak, de plant vormt door korte worteluitlopers een dichte bos van 1 m², 24.28 (P. Zumkehr & H. Snaeter).
- Aster laevis* (Gladde aster): Zoetermeer, langs spoorberm tussen Zoetermeer en Zoetermeer-Oost, honderden planten over 1 km lengte, 30.57 (J.G. Vos) / Blauwe Kamer, W. van Opheusdensed Veer, op 2 plekken langs de Rijn, 39.37 (opg. D. Prins).
- Aster tradescantii* (Kleine aster): Veghel, nieuwbouwterrein 't Ven, braakliggende grond nabij plaats van oude boerderij, 45.56 (opg. F. Lippe).
- Astragalus glycyphyllos* (Wilde hokjespeul) (Fig. 2): Amsterdam-Noord / Schellingwoude, op zonnige brede wegberm, 25.36 (opg. H. van Grol) / Utrecht-Uithof, in wegberm onder bomen in het gras (in ruimte rondom de stam), 32.41 (opg. J.R. Marquart). — De volgende 2 opgaven betreffen waarschijnlijk spontane vestigingen: langs het grindgat bij Heel, 1 plant op lemige grond, 58.53 (opg. A. Frenken) / Maastricht, De Kleine Weerd, 1 plant, 61.28 (opg. R. Schols). — “Bij Maastricht betreft het een nieuwe vestiging, hoogstwaarschijnlijk als gevolg van aanvoer van zaad met Maaswater bij de laatste overstroming.”¹
- Blackstonia perfoliata* (Bitterling): Lauwersmeer, Ballastplaatbos, op pad en in berm (brandgang) tussen aangeplant bos, 2.56 (W.J. Stouthamer; S. Wierstra). — Het lijkt er op, dat ter plekke beide ondersoorten voorkomen. Een studie naar de taxonomie van deze groep in Nederland is gewenst.
- Bromus racemosus* (Trosdravik): Vooroever Onderdijken, oud buitendijks gebied N. van Onderdijk, in beweid grasland aan dijkvoet, 14.58 (opg. R. Beringen).
- Callitriche hermaphroditica* (Rond sterrenkroos): Giekerk, 2 plekken van 1 m² in Giekerkervaart, 25–45 cm diep, op zandige bodem, 6.42 (H.J. Jager & P. Kwast).
- Campanula glomerata* (Kluwenklokje): tussen Veldhoven en Vessem, in de berm van de Groote Vliet, 51.43 (opg. W. van der Ven).
- Campanula latifolia* (Breed klokje): tussen Lienden en Kesteren, op ruige berm van een dijkje, verwilderd?, 39.36 (opg. D. Prins).

Fig. 1. *Anagallis tenella* (Teer guichelheil). Foto R. van der Meijden.

Fig. 2. *Astragalus glycyphyllos* (Wilde hokjespeul). Foto Ruth van Crevel.

- Carex divulsa* (Groene bermzegge): Geldrop, bosberm bij woonwijk, 51.46 (opg. J. Spronk).
- Carex flava* (Gele zegge) (Fig. 3): Lauwersmeerpolder, De Rug, op drooggevallen ontzilende zandplaat, 30 à 40 stengels, temidden van oprukkend wilgenstruweel, 2.56 (A.Ph. de Vries).
- Catapodium marinum* (Laksteeltje): Neeltje Jans, Noordland, plateau van Buitenhaven, 2 aansluitende groeiplaatsen op stenig oppervlak, 42.44 en 42.54 (opg. J.J. van den Berg).
- Catapodium rigidum* (Stijf hardgras): Den Haag, Laakkwartier, Noordpolderkade, op trottoir tegen muur van woonhuis, 30.55 (A. & M. Hospers).
- Centaurea diffusa* Lam. (Wijdvertakte centaurie): Rotterdam, spoorwegemplacement-Noord, 37.37 (R. Andeweg).
- Centaurea scabiosa* (Grote centaurie): Dalfsen, langs fietspad, 21.58 (opg. A.A. Goutbeek) / IJsseldijk, mogelijk afkomstig van zaaiproef op talud, 27.35 (opg. J.J. Kleuver).
- Centaureum pulchellum* (Fraai duizendguldenkruid): Gat van de Dam, op kale oever van gegraven plasje (op 3 jaar geleden omgewerkte, lemige grond), 45.15 (opg. M. Michiels) / Acht, in klei-depot van steenfabriek, op nu door wisselende waterstand drooggevallen plek, klei is van lokale herkomst (Eindhoven), 51.34 (J. Bruinsma).
- Cerastium diffusum* (Scheve hoornbloem): Rotterdam, spoorwegemplacement-Noord, 37.37 (R. Andeweg).
- Ceratochloa carinata* (Platte dravik): Hierden, tegenover hoeve De Pot in berm, 26.37 (A. van de Beek) / Aalten, enkele pollen in grazige wegberm, 41.34 (opg. F. Sollman & H.G. Kreeftenberg).
- Ceratophyllum submersum* (Fijn hoornblad): tussen Zaandam en Wormer in De Enge Wormer, 25.14 (E. Brinkkemper).
- Chenopodium ambrosioides* (Welriekende ganzenvoet): Venray, in greppel aan onderzijde van talud van snelweg, 52.14 (F. Reijerse).
- Chenopodium foliosum* (Rode aardbeispinazie) (Fig. 4): Weurt, 1 plant op zandstrandje langs de Waal, 40.41 (opg. M.S.M. Sosef).
- Chenopodium murale* (Muurganzenvoet): tussen Laaxum en Mirns onderaan IJsselmeerdijk, vooral langs looppad voor schapen, 15.24 (opg. K. Ybema & D.T. van der Ploeg) / ZW.-zijde van Hollandse Brug bij Muiderberg, op omgewerkt zand, 25.48 (opg. A.S. Troelstra).
- Chenopodium pumilio* (Liggende ganzenvoet): Zoetermeer, Buytenpark, op tredplaats tussen grastegels, 30.57 (opg. J.G. Vos) / Venray, Boshuyzen, honderden planten op kaal paardenweitje, 52.14 (F. Reijerse).
- Chenopodium schraderianum* Roem. & Schult.: bij Druten, 10-tallen planten in schapenwei tegen dijk, op klei, 39.47 (J. Bruinsma). — Deze uit Afrika afkomstige soort lijkt sterk op *C. botrys*, en onderscheidt zich van deze door de forse habitus, de duidelijk gekielde bloemdekbladen en de dieper ingesneden stengelbladen.
- Chondrilla juncea* (Knikbloem): Nijmegen-West, 12 planten in wegberm bij benzinstation, 40.52 (R. Barendse). — Het voorkomen van deze in Nederland

uitgestorven soort was waarschijnlijk adventief. Ze is inmiddels op de plek weer verdwenen.

- Cicendia filiformis* (Draadgentiaan): Winterswijk, Korenburgerveen, 41.15 (opg. F. Bos & I. Moellenkamp). — Het is verheugend dat de soort, na tientallen jaren afwezigheid, weer tevoorschijn gekomen is.
- Cirsium dissectum* (Spaanse ruiter): Staverdense Leemputten, op pad tussen bosrand en plasje (karrenspoor-achtig), 26.58 (opg. E. de Boer).
- Clinopodium acinos* (Kleine steentijm): Opperduit, voormalig industrieterrein, op zeer droge buitendijk, bodemsaneringslokatie, 38.32 (opg. A. van Heerden).
- Clinopodium vulgare* (Borstelkrans): ZO. van IJzendijke, op overgang berm Vrije dijk en talud van droge sloot, in vrij ruige glanshavervegetatie, 54.23 (opg. A.A. Dijkstra).
- Corrigiola litoralis* (Riempjes): Almere, wegdepot Buitenhout, planten in 1995 niet meer aanwezig, 26.32 (opg. M. Beugelink). — Eerste vondst van deze soort in Zuidelijk Flevoland.
- Cotula coronopifolia* (Goudknopje): Schiermonnikoog, Kooiduinen, in spaarzaam begroeide oeverstrook van afzanding, 2.36 (opg. C.A. van der Wal) / Damwoude, oeverzone van recent gegraven vijver, 6.33 (opg. S. Rintjema) / Wolkumer waard, verspreid voorkomend in laaggelegen delen van buitendijks beweide grasland, in vochtige pioniervegetaties, 10.44 (opg. B. Odé) / Gouda-Goverwelle, 1 plant met 17 bloeistengels op onbeschaduwde plek aan slootkant bovenop beschoeiing (grens aan veenweideland), 38.13 (opg. W. Vuik). — Een opmerkelijke uitbreiding van deze zeer zeldzame soort.
- Crambe abyssinica* (Afrikaanse bolletjeskool): Texel, tussen riet langs brakke sloot ten noorden van De Petten, 9.43 (opg. J.J. Spaargaren).
- Crassula tillaea* (Mosbloempje): Deventer, begraafplaats, enkele plantjes op open, zavelige, verdichte grond, 27.56 (opg. F. Sollman).
- Crepis rubra* L. (Roze streepzaad): Biesbosch, Polder Steenenmuur, op talud van dijk, op klei, in vermoedelijk recent ingezaaide grasmat, 44.24 (E.I. Robertus-Koster).
- Crithmum maritimum* (Zeevenkel): gem. Vlieland, op open grond tussen veerhaven en jachthaven van Oost-Vlieland, 4.27 (B. Rietjens).
- Crocus tommasinianus* (Boerenkrokus): Kroesenallee, ZO.-zijde van weg in grazige wegberm, waarschijnlijk aangevoerd, 21.57 (opg. J.J. Kleuver).
- Cynosurus echinatus* L. (Stekelkamgras): Vlaardingen, in extensief beheerd grasland, 37.35 (P. Smid).
- Cyperus fuscus* (Bruin cypergras): Valkenswaard, op 2 plaatsen op W.-oever van vloeiweide, 57.15 (opg. H. van Melick).
- Descurainia sophia* (Sofiekruid): langs spoorweg tussen Roosendaal en Essen (B), op enige jaren geleden nieuw aangelegd schouwpad, 49.26 (opg. G.J.A. van Kalmthout).
- Dianthus armeria* (Ruige anjer): nabij Strijthagen op de voormalige steenberg Wilhelmina, op 2 plekken met ieder een 10-tal planten, 62.14 (opg. A. Bremer).¹
- Dipsacus pilosus* (Kleine kaardenbol): Amsterdam, Gaasperplaspark, 25.46 en 25.56 (opg. F. Vogelzang) / Veenendaal, Slaperdijk, bovenaan helling van zanddijk, in

Fig. 3. *Carex flava* (Gele zegge). Foto A.Ph. de Vries.

Fig. 4. *Chenopodium foliosum* (Rode aardbeispinzie). Foto Ruth van Crevel.

- onverharde berm onder bomen, 39.15 (opg. J.R. Marquart) / Meinerswijk, op rand talud naar Neder-Rijn tussen ijle struiken, 40.22 (opg. J.P.M. Witte) / O. van Made, Steelhovense Dijk, ruderaal hoekje in klein, vochtig bosje, 44.34 (opg. P. van Ruth) / Dongen, Z. van Raamsdonksveer, langs fietspad door vochtig loofbosje en onder Canadapopulier, ingeburgerd na eerdere uitzaai, 44.35 (opg. P. van Ruth) / in essenaanplant bij Groenendijk, Z. van Raamsdonk, enkele planten; de soort was in 1989 ook al aanwezig, 44.45 (opg. P. van Ruth) / Loobeek bij Venray, Smakterveld, langs onverhard pad in zoom elzenbroekbos, 52.14 (F. Reijerse). — De forse uitbreiding van deze soort is waarschijnlijk tenminste voor een deel te danken aan verwildering uit (heem-)tuinen of uitzaaiing.
- Draba muralis* (Wit hongerbloempje): Zuidelijk Flevoland, bij Almere onderlangs spoordijk, 25.38 en 25.48 (A.S. Troelstra) / Slijk Ewijk, wegberm A50, 39.48 (opg. R. Barendse).
- Echinodorus repens* (Kruipende moerasweegbree): Chaamse beken, langs rand van 2 jaar geleden gegraven poel, 50.24 (opg. A. van Putten).
- Egeria densa* (Egeria): Terschelling, Dodemanskisten, 5.11 (J. Bruinsma).
- Elatine hexandra* (Gesteeld glaskroos): Enschede, waterwingebied, op drooggevalen oever van spaarbekken, deels in ondiep water, op zandige bodem; grote groeiplaats (8x2m) met meer dan 10.000 planten, 34.18 (O.G. Zijlstra).
- Eleocharis multicaulis* (Veelstengelige waterbies): Gaasterland, Roekebos, 1 polletje, 15.26 (opg. S. Bakker & E.J. Weeda).
- Eleocharis quinqueflora* (Armbloemige waterbies): Beringen, De Snep, op oever van uitgebaggerde laagte met kwel vanuit de Noordervaart, 58.13 (opg. J. Bruinsma). — Buiten de duinen is deze soort zeer zeldzaam geworden.
- Epilobium lanceolatum* (Lancetbladige basterdwederik): Raren, enkele planten onderaan een graft, 62.44 (opg. J. Cortenraad). — “Recent alleen nog bekend van een mijnsteenbergtop en van station Heerlen. Deze vondst duidt erop dat deze met uitsterven bedreigde soort ook nog wel te vinden is op open, licht beschaduwde plaatsen op kalkarme bodem in het agrarisch cultuurlandschap waar ze voorheen haar hoofdverspreiding had.”¹
- Equisetum sylvaticum* (Bospaardenstaart): gem. Vlagtweede, Sellingen, natuurproject langs Ruiten Aa, op open zandig stuk, 13.43 (opg. R.C.M.J. van Moorsel).
- Equisetum variegatum* (Bonte paardenstaart): Lauwersmeer, bij Kapschuur, vlakke plaat, uitgeschoven en eenmaal per jaar gemaaid, 2.57 (opg. E.J. Weeda).
- Eragrostis mexicana* (Hornem.) Link: Wageningen, Botanische Tuin De Dreyen naast het Wageningse Herbarium, op open zandige bodem en tussen bestrating, 39.27 (J.J. Wierenga & M.S.M. Sosef). — Ondanks doelgerichte bestrijding heeft de soort zich er reeds vanaf 1979 kunnen handhaven.
- Eryngium campestre* (Echte kruisdistel): Eindhoven, 1 vegetatieve plant in wegberm, 51.34 (opg. KNNV Eindhoven FWG).
- Euphorbia maculata* L. (Gevlekte wolfsmelk): Maastricht, op het plein voor de J. v. Eyck-academie, enkele planten, 61.28 (opg. J. Cortenraad). — “Deze vondst en een vondst net over de grens tussen de kasseien van de toegangsweg naar het voormalige goederenstation in het Belgische Lanaken zijn de enige die in de verre omtrek bekend zijn.”¹

- Festuca rubra* × *Vulpia myuros* (Rood zwenkgras × Gewoon langbaardgras): Flevo-land, Ellerstrand, 27.21 (E. de Boer) / Waalre, 1 pol op rand van zandgat, 51.54 (opg. J. Spronk).
- Fumaria capreolata* (Rankende duivekervel): Aalten, langs spoor, als onkruid in tuinen, 41.34 (opg. H.G. Kreeftenberg).
- Gagea lutea* (Bosgeelster) (Fig. 5): Schipbeek, O.-zijde bij spoorbrug, op kade en talud van schouwpad, 34.23 (opg. B. van der Wal; G. Meutstege).
- Gnaphalium luteo-album* (Bleekgele droogbloem): gem. Lochem, Landgoed Beekvliet, oever van gegraven kolk, 34.42 (opg. F. van Wijngeeren) / bij Giessen, in natuurontwikkelingsgebied De Struikwaard, langs de Afdamde Maas op drooggevalle plaats langs recent gegraven plas, 44.17 (opg. H.G. Kreeftenberg).
- Groenlandia densa* (Paarbladig fonteinkruid): in de Voer bij Eysden, 61.48, (opg. R. Wolfs).¹
- Gymnocarpium dryopteris* (Gebogen driehoeksvaren): Oostvoorne, Quackjeswater, langs bospaadje over 10 m², 37.51 (J.J. de Lig).²
- Gypsophila muralis* (Gipskruid): Loon op Zand, Leikeven, Huis ter Heide, verspreid door het terrein maar onder meer ook op rand van drooggevalle, in 1993 geschoond ven, 44.57 (opg. M. Schelle). — De soort behoort tot de groep van vaak uitgezaaide wilde planten.
- Hebenstreitia dentata* L.: Tussen Geldrop en Nuenen, in wegberm, goed zaadzettend, 51.46 (M. van der Heiden). — Deze ook in de vorige Lijst³ gemelde oorspronkelijk Zuid-Afrikaanse soort wordt waarschijnlijk ingezaaid. Het is nog niet duidelijk of er ook sprake is van inburgering.
- Helleborus foetidus* (Stinkend nieskruid): op de Riesenbergr nabij Gronsveld, enkele 10-tallen planten, 62.31 (opg. J. Cortenraad). — “Waarschijnlijk verwilderd, zaait zich ter plekke wel uit.”¹
- Herniaria glabra* (Kaal breukkruid): Vlissingen, zeker 20 planten tussen straatstenen in wijk Paauwenburg, 48.32 (J.W. Jongepier).
- Hieracium lactucella* (Spits havikskruid): Eperbroek, langs pad onder prikkeldraad, 27.44 (E. de Boer) / Oldenzaal, De Hoge Lutte bij De Reuver, in berm van halfverhard pad, 29.41 (J. Bruinsma). — Deze zeer bedreigde soort blijkt dus toch nog in het Gelders district voor te komen.⁴
- Hieracium sabaudum* (Boshavikskruid): Den Haag, Trekvliet en Laakhaven, op bakstenen respectievelijk basaltstenen kademuur, 30.55 (T. Denters).
- Hieracium vulgatum* (Dicht havikskruid): naast station Akkrum, op zandig, stenig ruderaal terrein, 11.32 (P. Duijn).
- Himantoglossum hircinum* (Bokkeorchis): Kijkduin, langs Waterstaatweg in zandig en open terrein, 30.53 (opg. P. Hovenkamp). — Een opmerkelijk vondst van deze meest warmteminnende orchideeënsoort van Nederland. In 1995 zijn ook twee nieuwe vindplaatsen in Zuid-Limburg ontdekt.⁵
- Hirschfeldia incana* (Grijze mosterd): Oeffelt, in ruig bermpje, 46.33 (opg. F. Reijerse) / Boxmeer, op ruigte naast pad door nieuwe woonwijk, 46.43 (opg. F. Reijerse) / Maashees, 1 plant op tussenberm bij veevoederfabriek, 52.14 (opg. F. Reijerse).

- Hordeum marinum* (Zeegerst): Marrum (Fr.), toegangsdam van buitendijks weiland, 6.21 (opg. D. T. E. van der Ploeg & E.J. Weeda). — Een nieuwe plek in Friesland voor deze hard achteruitgaande soort.
- Hydrocotyle ranunculoides* (Grote waternavel): Haarsteeg, groot pakket in sloot tussen Hedikhuizen Maas en Haarsteegse Wiel, 45.31 (opg. J. Spronk) / Vught, Dommel bij zuidelijke brug van de N2, 10 m² in 5–20 cm diep water, 45.42 (J. Bruinsma).
- Hypericum hirsutum* (Ruig hertshooi): Bergen (L.), 't Leuken, in berm van weg door uiterwaard, 52.15 (F. Reijerse). — Eerste vondst na 1950 in de regio.
- Hypochaeris glabra* (Glad biggekruid): Texel, Eijerlandse duinen, dicht achter de zeereep in open duinvegetatie; geen ruderaal beïnvloeding, 4.54 (opg. C.J.W. Bruin) / Texel, Polder Eijerland, droge, ruderaal zandberm, 9.14 (opg. C.G. Abbink-Meyerink) / Texel, in zandige wegberm langs De Pelikaan, 9.23 (opg. PNI Noord-Holland & J. Groot).
- Inula conyzae* (Donderkruid): Horn, in open, zandige berm, in bosranden, 58.43 (opg. R. Haveman).
- Isatis tinctoria* (Wede): Leiden, Haagweg tussen plaveisel van houthandel, 30.37 (opg. J.M. de Graaf).
- Juncus alpinoarticulatus* subsp. *alpinoarticulatus* (Alpenrus): Dreumelse Waard, in deze winter gegraven kleiput, 39.44 (J. Bruinsma).
- Juncus capitatus* (Koprus): O. van Goor, in ondiepe zandige greppel, 150 planten, 34.14 (M. Horsthuis). — Deze soort (die in Nederland voor 't laatst in 1975 op Terschelling werd waargenomen) is nooit eerder in dit uurhok gevonden, terwijl de laatste meldingen uit O.-Nederland dateren van 1944 [Denekamp] en 1955 [Ommen].⁶
- Juncus conglomeratus* × *J. effusus* (Biezenknoppen × Pitrus): Winterswijk, in het Aarnink, op vochtig leem langs bospad, beide ouders komen ter plekke voor, 41.36 (G. Boedeltje).
- Juncus ensifolius* (Zwaardrus): O. van Enschede, enkele planten langs oever van vennetje, 35.11 (opg. J. Kers & O.G. Zijlstra).
- Juncus subnodulosus* (Padderus): M.-Limburg, Echt, 't Hingen, in drooggevalen bedding van de Vulensbeek, 60.13 (J.H.J. Klinckenberg).
- Juncus tenageia* (Wijdbloeiende rus): Korenburgerveen, 41.15 (opg. F. Bos). — Het is verheugend dat de soort, na tientallen jaren afwezigheid, weer tevoorschijn gekomen is.
- Kickxia spuria* (Eironde leeuwenbek): Amsterdam, voormalig spoorwegemplacement De Rietlanden, op droog stenig terrein (oud spoorbed), 25.35 (opg. T. Denters) / De Doort, in een nieuwe onkruidakker, 1 plant, 60.22 (opg. J. Klinckenberg & W. de Veen)¹ / op de Fromberg nabij Etenaken, 1 plant op een veepad, 62.23 (opg. W. de Veen).¹
- Lactuca virosa* (Gifsla): Bakel, tegen muren op industrieterrein in wording, 51.38 (opg. J. Wasser).
- Lathyrus hirsutus* (Ruige lathyrus): Heteren, in greppel bij afslag autosnelweg, 40.21 (J. Egelmeers).
- Lathyrus japonicus* (Zeelathyrus) (Fig. 6): Terschelling, Hee, tussen basaltblokken van Waddenzeedijk, 5.12 (E. Brinkkemper; A. Flonk; J. Katsman).

Fig. 5. *Gagea lutea* (Bosgeelster). Foto C.A.J. Kreutz.

Fig. 6. *Lathyrus japonicus* (Zeelathyrus). Foto K. Ybema.

- Legousia hybrida* (Klein spiegelklokje): Heerlen-Voerendaal, tussen Putberg en Kunderberg, roggeakker (sinds 3 jaar natuurreservaat), 62.24 (E.J. Weeda et al.).
- Lemna minuta* (Dwergkroos): gem. Odoorn, Boermastreek, afgedamde kop van veenwijk, 17.18 (opg. E.J. Weeda) / Waardenburg, in sloot met veel *Lemna minor*, 39.52 (H. Duistermaat, A.A. van der Heijden & R.C.M.J. van Moorsel).
- Leonurus cardiaca* (Hartgespan): Elzenpad, ZW. van Boerakker, tussen sleedoorns met elzen in singel langs landweg door graslandgebied, 6.58 (opg. S. Westerbrink) / Zuidelijk Flevoland, in berm langs Hoge Vaart, 26.21 (opg. B. Rietjens).
- Lepidium draba* (Pijlkruidkers): tussen Winterswijk en Miste-Bredevoort, berm van O.-zijde Misterweg, 41.25 (opg. G. Brand).
- Lepidium graminifolium* (Graskers): Erlecom, hoge oeverwal Z. van de Waal, in droge ruigte, 40.54 (opg. B. Odé).
- Lepidium latifolium* (Peperkers): langs de Maas O. van Osen, landtong tussen Maas en Maasplas, op aanspoelselruigte op grind, 58.53 (opg. R. Beringen).
- Leucanthemum paludosum* (Kleine margriet): Voorhout, kerkhof RK-kerk, 30.17 (opg. J. M. de Graaf) / Lisse, Achterweg, tussen straattegels, 30.18 (opg. J.M. de Graaf).
- Limnanthus douglasii* (Geelwitte moerasbloem): St. Agatha (nabij Cuijk), De Rijtjes, oever van poel in uiterwaard, 46.33 (F. Reijerse).
- Liparis loeselii* (Groenknolorchis): Veermansplaat, Grevelingen, 42.28 (opg. G. Slob).
- Lithospermum officinale* (Glad parelzaad): Vianen-Centrum, op aangevoerde grond in half beschaduwde berm tussen opkomend struikgewas, ruige vegetatie, 38.27 (opg. W. Vuik).
- Ludwigia palustris* (Waterlepelkje): gem. Enschede, Aamsveen, aan ondiepe, later drooggevallen oever van in 1994 gegraven kikkerpoel, 35.21 (opg. J. Schunselaar) / N. van Dommelen, Keersop, op W.-oever van weer bochtig gemaakte beek, 51.54 (H. Duistermaat).
- Lupinus polyphyllus* (Vaste lupine): Valkenburg (Z.-H.), plaatselijk vrij veel op steile kanten van nieuwe weg, 30.27 (opg. J.M. de Graaf).
- Luzula luzuloides* (Witte veldbies): Beuvinkshoek, talud van spoorbaan, 28.58 (opg. P.F. Stolwijk).
- Luzula pilosa* (Ruige veldbies): Limmen, aan rand van poel bij kogelvanger in voormalige schietbaan, 19.32 (opg. J. Bruinsma).
- Lycopodium clavatum* (Grote wolfsklauw): gem. Leende, Maria-hoeve, enigszins grazig terrein aan W.-zijde van gegraven plas, 57.16 (W.A. Krab).
- Lysimachia thyriflora* (Moeraswederik): dijk Enkhuizen-Lelystad (Houtribdijk), 5 verspreide groeiplaatsen voornamelijk tussen stortsteen en basalten dijkvoet in moerassige ruigte, 20.24 (opg. R. Beringen).
- Lythrum hyssopifolia* (Kleine kattenstaart): Reuselse Moeren (Br.), geplagd weiland in veengebied, 56.18 (opg. L. Kruit).
- Medicago falcata* (Sikkelklaver): gem. Putten, t.h.v. landgoed Oldenaller, rand ballastbed spoorlijn, 32.16 (opg. A.A. van der Heijden).
- Melica uniflora* (Eenbloemig parelgras): Oegstgeest, landgoed Oud Poelgeest, in parkbos op oude strandwal, zandige grond; op verscheidene plekken, reeds in

- 1978 –1980 waargenomen door W. de Groot (Zuidhollands Landschap), 30.27 (opg. D. Kerkhof).
- Mentha suaveolens* (Witte munt): Aarlesche Heide, ruderaal, Herstellend terreintje, 51.34 (opg. J. Spronk).
- Mimulus moschatus* (Muskusplantje): N. van Itteren, op drooggevallede deel van de oever van de ontgrinding, 1 plant, 61.18 (opg. J. Cortenraad & T. Mulder). — “Deze oorspronkelijk uit Noord-Amerika afkomstige soort is plaatselijk ingeburgerd in België en Noord-Frankrijk.”¹
- Myosurus minimus* (Muizenstaart): NW. van Prinsenbeek, op 2 plekken in polder, 44.42 en 44.52 (opg. M. van de Velden).
- Myriophyllum alterniflorum* (Teer vederkruid): Winterswijk in diverse (recent gegraven) plasjes, 41.17, 41.25 en 41.36 (G. Boedeltje) / tussen Dongen en Tilburg, SBB-reservaat De Rekken, in poel met zeer helder water (in 1992 gegraven), rijk bloeiend, 44.56 (P. van Ruth).
- Myriophyllum aquaticum* (Parelvederkruid): Amsterdam, Watergraafsmeer, in plasje bij klaverblad A7, omvangrijke groeiplaats, 25.46 (T. Denters) / Clinge, N.-kant Clingepolder, Kriekeputten, 55.22 (opg. M. Jacobusse & E.J. Weeda) / Geulle aan de Maas, in beek, 59.58 (opg. J. Cortenraad & E.J. Weeda).
- Myriophyllum verticillatum* (Kransvederkruid): Makkumer Noordwaard, in drassige laagte in rietland, 10.33 (opg. R. Beringen).
- Nonea lutea* (Desr.) DC. [Borag.]: Nijmegen, NO.-zijde Neerboscheweg, vermoedelijk al enkele jaren aanwezig op helling bij spoorviaduct, onder bosschage, 40.52 (G.M. Dirkse & S.M.H. Hochstenbach). — De eerste vondst van deze eenjarige, uit O.-Europa afkomstige soort. Het vermoeden bestaat dat de soort ter plekke is ingeburgerd.
- Odontites vernus* subsp. *serotinus* (Rode ogentroost): Workumer waard, op relatief hooggelegen delen van met paarden beweide buitendijks grasland, 10.44 (opg. B. Odé).
- Ophrys apifera* (Bijoorchis): Wijk bij Duurstede, langs waterloop in grasberm, 39.23 (J.R. Marquart).
- Orchis militaris* (Soldaatje): Eindhoven, in grasland bij rioolwaterzuiveringsinstallatie, (in 1997 niet meer waargenomen), 51.35 (H. Boon) / Nuenen, steenfabriek, 51.46 (opg. W. Heykamp).
- Oreopteris limbosperma* (Stippelvaren): Z. van Buurse, Zuiderzandveld, over een lengte van 60 m in beschaduwde greppel op zure grond langs zandweg door bos, 34.37 (opg. O.G. Zijlstra / FWT).
- Origanum vulgare* (Wilde marjolein): Eersel, berm Heibloem, 57.13 (opg. J. Spronk).
- Ornithopus compressus* (Geel vogelpootje): zandige berm van rondweg aan ZO.-kant van Emmen, 17.48 (J.A. Hendriks).
- Orobanche purpurea* (Blauwe bremraap) (Fig. 7): Amsterdam-Westpoort, Westhavenweg, in schrale berm, op *Achillea millefolium* woekerend, 25.24 (opg. M. Berg).
- Orobanche reticulata* (Distelbremraap): Amelisseweerd, ruig grasveldje met veel kruiden, op *Cirsium arvense* woekerend, 31.58 (B. Roels).
- Parentucellia viscosa* (Kleverige ogentroost): bij Susteren, langs de Geleen, 60.22

Fig. 7. *Orobanche purpurea* (Blauwe bremraap). Foto C.A.J. Kreutz.

- (opg. J. Geraedts) / Kathagerbroek, langs de Geleen, 60.53 (opg. J. Geraedts). — “De soort wordt in Nederland vooral in het kustgebied gevonden. Binnenlandse vindplaatsen zijn doorgaans van voorbijgaande aard.”¹
- Parietaria judaica* (Klein glaskruid): Lisse, De Heul, tussen plaveisel van parkeerterrein, 30.18 (opg. J.M. de Graaf).
- Parnassia palustris* (Parnassia): bij afslag rijksweg Groningen-Drachten, natuurontwikkelingsproject, bodem afgegraven tot aan dicht onder het oppervlak gelegen keileem, waarschijnlijk afkomstig uit maaisel dat van elders is aangevoerd, 6.58 (opg. R. Douwes).
- Pastinaca sativa* subsp. *urens* (Brandpastinaak): Dilkensweerd, op 2 plekken, 60.11 (opg. PSG-excursie) / Maasoever t.h.v. Grevenbicht, 60.31 (opg. PSG-excursie); Maasoever t.h.v. Obbicht, in droge, voedselrijke ruigte, 60.31 (opg. R. Beringen & B. Odé) / Eysden, Maasoever, 61.38 (opg. J. Cortenraad) / Kerkrade-West, 62.24 (opg. J. Cortenraad) / industrieterrein Boschpoort, 61.28 (opg. J. Cortenraad). — “Deze uit zuidelijker streken afkomstige ondersoort breidt zijn areaal verder uit in het Maasgebied (ook aan Belgische zijde) en op stenige plaatsen daarbuiten.”¹
- Phegopteris connectilis* (Smalle beukvaren): Lochem, Kienveen, in rabattenbos, 34.31 (B.F.M. Wijlens).
- Physalis peruviana* (Goudbes): bij Meers, eiland in de grens-Maas op stenig substraat, 59.48 (G. Willink).
- Pilularia globulifera* (Pilvaren): Gaasterland, Roekebos, oever van plasje, 15.26 (opg. S. Bakker) / Bussum, Koeiemeent, een flinke populatie in oeverzone van uitgegraven veenpoel, 25.58 (opg. A. Bouman).
- Polygala serpyllifolia* (Liggende vleugeltjesbloem): Beerze, Prathoek, weide in Vechtdal, 22.53 (opg. C.G. Abbink-Meyerink).
- Polypogon monspeliensis* (Baardgras): Middelduin, op recent geplagd, nu stuiwend, voormalig voetbalveld, 36.57 (M. Annema).
- Polystichum aculeatum* (Stijve naaldvaren): Oosterbeek, Lage Oorsprong, Z. van Hemelsche Berg, langs sprengenbeekje in loofbos, 40.22 (opg. A.A. van der Heijden).
- Polystichum lonchitis* (Lansvaren): Vlaardingen, Havenstraat, op inmiddels verdwenen muur, 37.35 (B. van As).
- Polystichum setiferum* (Zachte naaldvaren): Amsterdam-Binnenstad, op sluismuur in de Amstel met tal van andere varensorten, oost-expositie, 25.35 (T. Deters).
- Potamogeton gramineus* (Ongelijkbladig fonteinkruid): Texel, op 3 plaatsen in uurhok 9.43: Grote Vlak (op drooggevallen plek, planten met landbladen), Gat bij Pompstation en langs Moksloot (C.J.W. Bruin). — De eerste meldingen van Texel na 1950.
- Potamogeton nodosus* (Rivierfonteinkruid): Maastricht, in de Maas langs de O-oever N. van de stad, 61.28 (opg. R. Beringen).
- Potamogeton* × *zizii* (Gegolfd fonteinkruid): Giethoorn, in sloot, 16.55 (H.J. Jager & K. van de Veen) / Roukespeelven, Swartbroek, in de winter van 1993 / 94 uitgebaggerde, moerassige laagte, 58.31 (opg. J. Bruinsma). — De eerste (gedocumenteerde) meldingen van deze hybride buiten Friesland.

- Puccinellia distans* subsp. *borealis* (Bleek kweldergras): Workumer Nieuwland, tredplek in grasland, met subsp. *distans* en *Spergularia salina*, 10.54 (opg. S. Bakker & E.J. Weeda).
- Pyrola rotundifolia* (Rond wintergroen) (Fig. 8): Schinnen, in spontaan pionierbos aan Z.-zijde van de Geleen t.h.v. de Muldersplas, 60.53 (opg. J. Egelmeers).¹
- Radiola linoides* (Dwergvlas): gem. Ruinen, Holtveen, Kraloërheide, meer dan 100 planten in een door koeien stukgetrapte berm van een fietspad, 17.32 (opg. M. Perdeck).
- Ranunculus sardous* (Behaarde boterbloem): Nijverdal, industrieterrein, op aangevoerde grindige grond, 28.33 (opg. P.F. Stolwijk).
- Rhinanthus alectorolophus* (Harige ratelaar): Augustinus Gennep, in licht berkenbosje, 46.34 (F. Reijerse). — Opmerkelijke standplaats voor deze soort van kalkrijke graslanden.
- Rorippa* × *armoracioides* (Valse akkerkers): Enschede, rand van houtwal, 34.18 (O.G. Zijlstra) / Keersop, NW. van Dommelen, langs oever van ondiep water, 51.54 (H. Duistermaat).
- Rumex rugosus* (Tuinzuring): Dordrecht, spoor 24.4, enkele verwilderde planten in kleiige berm, 44.11 (opg. A. Boesveld).
- Ruppia maritima* (Snavelruppia): Oostvoornse Meer, veel, 37.31 en 37.32 (E.J. Weeda & D. van der Laan). — Eerste vondsten in dit gebied na 1950.
- Salix udensis* Trautv. & C. A. Mey. cv. 'Sekka': Schiermonnikoog, Westerplas, in wilgenstruweel rond de plas, 2.36 (J. Bruinsma). — Deze Oost-Aziatische wilg met bandvormige vergroeiingen kan opslaan uit weggeworpen takken en plaatselijk inburgeren op natte plaatsen (zo ook in Engeland⁷).
- Salvia pratensis* (Veldsalie): Dalfsen, Hessum, 21.58 (opg. A.A. Goutbeek) / Gouda-Goverwelle, sportcomplex De Uiterwaard, op glooiende, kalkrijke, droge dijkhelling; op 2 plaatsen maar mogelijk ingezaaid in kader van natuurbouwproject, 38.13 (opg. W. Vuik).
- Saxifraga tridactylites* (Kandelaartje): Vriezenveen-Wierden, op natte, vastgereden zandgrond op industrieterrein, 28.34 (opg. C.G. Abbink-Meyerink).
- Scheuchzeria palustris* (Veenbloembies): gem. Nunspeet, reservaat Mosterdveen, 1 bloeistengel op drijftil in ven, 27.41 (opg. A.J. Hertog). — Gelukkig is de soort hier nog steeds aanwezig, de laatste melding van deze plek dateert uit 1975.
- Scleranthus perennis* (Overblijvende hardbloem): Den Haag, Clingendael, 10-tallen planten in zeer schrale bosweide, 30.45 (opg. J. Mourik).
- Scutellaria columnae* (Trosglidkruid): Apeldoorn, enkele planten in 10 m brede houtwal, veldpodzolgrond, 33.24 (M.W. Boomsliuter).
- Scutellaria minor* (Klein glidkruid): Boswachterij Dorst, ZW. van Dongen, in drooggevallen sloot langs bosrand, 44.55 (opg. P. van Ruth). — Eerste melding voor de regio na 1950.
- Sedum sexangulare* (Zacht vetkruid): Eibergen, begraafplaats, op droge, schrale zandgrond, 34.45 (opg. H.G. Kreeftenberg).
- Senecio squalidus* (Glanzend kruiskruid): Purmerend, kruising Purmerweg en Churchilllaan, in goot langs trottoir, 19.56 (K. Ballintijn).

- Senecio vernalis* (Oostelijk kruiskruid): Groenendaal, langs autosnelweg Arnhem-Apeldoorn, in schrale zandberm, 33.53 (opg. K. Reinink) / Vlaardingen, Volksbos Lickebaert, 37.34 (B. van As).
- Sherardia arvensis* (Blauw walstro): gem. Vlagtweede, Ter Apel, in open, zandige wegberm, 18.22 (opg. R.C.M.J. van Moorsel).
- Sisymbrium austriacum* (Maasraket): Rotterdam, DWV-terrein, op steentalud naar de Nieuwe Maas, hoog boven de waterlijn, 37.38 (R. Andeweg).
- Solanum rostratum* Dunal: Meijendel, aan fietspad op enigszins ruderaal standplaats, 30.35 (opg. H. van der Hagen & P. van Noord) / N. van Geertruidenberg, rand van bietenakker bij Bergsche Maas, 44.34 (P. van Ruth).
- Sorbus intermedia* (Zweedse lijsterbes): Boswachterij Het Loo, in Douglassparopstand, 33.22 (P.A. Slim) / Boswachterij Amerongse Berg, onder eiken in berm langs onverharde weg, 39.15 (P.A. Slim).
- Sorghum halepense* (Wilde sorgo): gem. Castricum, Duin en Bosch, zanddepot met tuinafval en ruderaal inslag, 19.41 (opg. R.C.M.J. van Moorsel).
- Stachys arvensis* (Akkerandoorn): bij Wijk aan Zee, PWN-duinen, langs pad tussen drinkwaterbassins, 19.51 (opg. K. Ballintijn).
- Stachys officinalis* (Betonie): O. van Rijckholt, enkele planten in grasland, 61.38 (opg. J. Geraedts). — “Deze soort komt buiten een aantal bekende graslandreservaten nauwelijks nog voor in Zuid-Limburg. Daarom is deze nieuwe plek een opmerkelijke vondst.”¹
- Taraxacum celticum* (Schraallandpaardebloem): 2 km N. van Niebert, op 2 plekken in zandige berm onder bomen, 6.58 (opg. C.G. Abbink-Meyerink).
- Teucrium botrys* (Trosgamander): waterleidingbossen bij De Cling Z. van Hulst, 15 planten binnen 1½ m op kalkarm zand, op bodem van leegstaand kanaal in niet-openbaar toegankelijk eiken-beukenbos, met o.a. *Mentha aquatica*, *Persicaria hydropiper* en *Scutellaria galericulata*, 55.31 (J.A. Rijnders & C. Smet). — Gezien de afwijkende standplaats betreft het waarschijnlijk een adventief voorkomen van deze met uitsterven bedreigde soort.
- Torilis arvensis* (Akkerdoornzaad): natuurontwikkelingsgebied de Eysder Beemden, 61.38 (opg. R. Wolfs). — “Verder in Zuid-Limburg niet meer bekend.”¹
- Torilis nodosa* (Knopig doornzaad): Noordoostpolder, Westerveerdiijk, op grazige en met schapen beweide basaltglooiing naast fietspad, 15.56 en 20.16 (opg. R. Beringen).
- Tragopogon dubius* (Bleke morgenster): Oudkarspel, op zandige plek in wegberm, 19.13 (opg. J. Groot).
- Trientalis europaea* (Zevenster): Winterswijk, Landgoed Wassink, de soort wordt sinds 1988 in bloei aangetroffen, 41.36 (opg. A.J.O. baron van Wassenaer van Catwijk).
- Trifolium ornithopodioides* (Vogelpootklaver): Texel, Polder Everste Koog, in roggeakker, 9.23 (opg. PNI Noord-Holland).
- Trifolium striatum* (Gestreepte klaver): Maastricht, NW.-zijde St. Pietersberg, in schraal open grasland, 61.28 (T. Denters).
- Typha minima* Funck (Kleinste lisdodde): bij Strijthagen, enkele 10-tallen planten in vochtige laagte op mijnsteenbergh, samen met eveneens 10-tallen planten *Schoenoplectus tabernaemontani*, 62.14 (opg. A. Bremer). — “Deze Lisdodde

Fig. 8. *Pyrola rotundifolia* (Rond wintergroen). Foto C.A.J. Kreutz.

met bolvormige vrouwelijke kolven komt wild voor in Zuid-Europa en wordt in Nederland gekweekt. De planten bij Strijthagen zijn verwilderd.”¹

Verbascum lychnitis (Melige toorts): Venray, parallelweg A73, in droge, beschutte plek in berm en in verstoorde bosrand, 52.14 (F. Reijerse & R. Andeweg).

Veronica longifolia (Lange ereprijs): O. van Emmen, hoogveencomplex Bakenrode, op oever op talud van voormalig ontwateringskanaal, 18.41 (opg. T. Winkelman). — Wellicht sluit deze vondst aan op het verspreidingsgebied van de op Duits grondgebied gelegen rivier de Ems.

Veronica triphyllos (Handjesereprijs): Z. van Nijmegen, aan de rand van Malden, in een maïsakker, 46.12 (opg. R. Barendse).

Vicia lutea (Gele wikke): Texel, Pontweg nabij Den Burg, in tuinwal, 9.33 (opg. PNI Noord-Holland) / weg Didam-Wehl, in grasberm, 40.26 (opg. H. G. Kreeftenberg) / tussen Jabeek en Doenrade, enkele 10-tallen planten in berm, 60.43 (opg. J. Geraedts)¹ / St. Pietersberg, vele planten in open, enigszins ruderaal grasland tezamen met 1000-den planten *Crepis foetida* (Stinkend streepzaad), 61.38 (opg. J. Cortenraad).¹

Viola persicifolia (Melkvioltje): Enter, Mokkelengoor, in nat hooiland, in totaal 130 bloeiende exemplaren geteld, 28.44 (P. Stolwijk, O.G. Zijlstra & R. Jonker; T. Klomphaar & E.J. Weeda). — Teruggevonden na 30 jaar afwezigheid. In 1995 zijn door Stolwijk c.s. ca. 60 planten geteld. Een jaar later stonden er volgens opgave van Klomphaar 130!

Viscum album (Maretak): Utrecht, nabij Bijlhouwersweg (Sterrenburg), meerdere planten op perenboom in tuin, 31.58 (opg. L.T.M. Ornstein) / Baarn, grote plant op populier op voormalige camping, 32.22 (opg. T. van Wieren & H. Poppe).

Vulpia ciliata subsp. *ambigua* (Duinlangbaardgras): bij Wijk aan Zee, PWN-duinen, 19.51 (K. Ballintijn).

Vulpia ciliata subsp. *ciliata* (Gewimperd langbaardgras): Eindhoven, Stadion PSV, langs nieuw station, 51.45 (opg. KNNV Eindhoven FWG).

Vulpia fasciculata (Dicht langbaardgras): Zeewolde, Erkemederstrand, op kalkarm pleistoceen zand, 26.55 (G. van Zanen).

Vulpia membranacea (Zandlangbaardgras): Flevoland, Ellerstrand, massaal, 27.21 (E. de Boer).

1. J. Cortenraad & T. J. D. Mulder, 1997. Uit de flora van Limburg, Afl. 39. Natuurh. Maandbl. 86: 15–18.
2. R. Andeweg, 1997. De verwildering van *Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle (Hemelboom) in Rotterdam. *Gorteria* 23: 106–108.
3. R. van der Meijden, W. J. Holverda & H. Duistermaat, 1996. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in 1993, 1994 en (ten dele) 1995. *Gorteria* 22: 65.
4. R. van der Meijden, 1996. Heukels' Flora van Nederland, ed. 22. Groningen.
5. H. Dekker & K. Kreutz, 1997. Orchideeënnieuws uit Nederland en aangrenzend Duitsland in 1995. *Eurorchis* 9: 16–20.
6. Archiefgegevens Atlas van de Nederlandse Flora.
7. C. A. Stace, 1997. *New Flora of the British Isles*, ed. 2: 237. Cambridge.

Verzameltips

1. Verzamel – als de omvang van de populatie dat toelaat – een *representatieve* plant, en wel zo volledig mogelijk. Maar laat de wettelijk beschermde planten staan.
2. Verzamel een plant pas in het stadium waarop de determinatiekenmerken (bijvoorbeeld vruchten of zaden) aanwezig zijn.
3. *Knip* de plant bij het verzamelen in stukken van ten hoogste 50 cm en leg de stukken naast elkaar bij het drogen.
4. Noteer *direct* de etiketgegevens: vinder, datum, plaats (zo precies mogelijk), en noteer de bloemkleur (die laatste verandert vaak sterk bij het drogen).
5. Leg de geplukte plant zo snel mogelijk tussen halve kranten (30 × 50 cm), leg er zo nu en dan een evengroot stuk karton tussen om het drogen te bevorderen, en gebruik boven en onder een evengroot stuk triplex, en bind het geheel op 2 plaatsen matig strak bijeen.
6. Verwissel vochtig geworden kranten *dagelijks*, en laat de eerder gebruikte eerst goed drogen alvorens ze opnieuw te gebruiken.
7. Gebruik nooit *plakband* om de planten vast te zetten, dat leidt altijd tot beschadigingen; gebruik gegomde papierstrookjes of laat de plant los liggen tussen de kranten. Stop kleine stukjes zoals losse bloemen of vruchten in aparte zakjes.
8. Verstuur alleen geheel droge planten (tegen het beschimmelen), en zorg ervoor dat ze tijdens het vervoer per post niet kunnen buigen (het helpt niet om er “Breekbaar” op te zetten).

Wie meer wil weten over verantwoord verzamelen kan natuurlijk ook het stuk lezen dat E. J. Weeda schreef in *Natura*:

E.J. Weeda, 1984. Over lastige composieten, schermbloemigen en de zin van het verzamelen. *Natura* 81: 238–247.